

MÀSCARAS E CARATZAS DE SU CARRASEGARE SARDU

Su carrasegare si festat in biddas meda de sa Sardigna in su perìodu chi andat dae nadale a pasca. Custu cumintzat o cun sa festa de **Santu Antoni de su fogu** (sa die 17 de su mese de ghenarzu) o cun cussa de **Santu Sebastianu o de sa Candelera** (sa die 2 de su mese de frearzu) e finit su note de su martis de carrasegare, pro torrare a cumintzare, solu pro una die, **sa prima domìniga de carèsima** (sa pentolàcia).

In su tempus chi colat intre custas datas, **in sos fine chida, in sas domìnigas, su gioja lardajolu** e in totu sas dies de festa si faghent sas manifestatziones típicas de su carrasegare. Custas pro traditzione, pro su prus collint a intro ballos, mascheradas, chircas, ispuntinos e bufadas in cumpanzia.

IN MESU A SAS MANIFESTATZIONES PRUS IMPORTANTES E CONNOTAS AMUS:

- Sa giostra a caddu de sa Sartiglia cun sa maschera de **“Su Componidori”** (Aristanis)
- S'isfilada de sas màscaras **“Mamuthones e issohadores”** (Mamujada)
- S'isfilada de sas màscaras **“Sos Thurpos”** (Oroteddi)
- S'isfilada de sas màscaras **“Su Bundu”** (Orane)
- S'isfilada de sas màscaras **“Sa Maschera a Gattu”** (Sarule)
- S'isfilada de sas màscaras **“Sos Urthos e Buttudos”** (Onne)
- S'isfilada de sas màscaras **“Sos Mamutzones”** (Samugheo)
- S'isfilada de sas màscaras **“Boes e Merdules”** (Otzàna)
- S'isfilada de sas màscaras **“Su Battileddu”** (Lùvula)
- S'isfilada de sas màscaras **“Sos Corriolos”** (Neunele)

MAMUTHONES E ISSOHADORES (MAMUJADA)

Sa màscara típica de su carrasegare de Mamujada est cussa de sos Mamuthones e de sos Issohadores. S'esibitzione de custas màscaras est unu rituale antigu meda, chi beniat fatu a s'incumintzu de s'annu isperende chi esseret istadu menzus de cussu coladu; cun su burdellu de sos sonazos nche beniant catzados sos ispiritos malos, chi podiant batire aura mala subra a s'annu nou.

Su grupu pro su prus si ammustrat in **12-16 Mamuthones** (chi si movent in duas filas afiancadas) e **8-10 Issohadores** chi los afiancant in s'isfilada.

Su grupu est guidadu dae unu Issohadore, chi si diferèntziat dae sos àteros ca at unu cannau rujadu in petorras cun sos sonajolos. Sos Mamuthones si movent cun passos pesantes e gràtzias a sa càrriga faghent una dantza particolare cun unu sonu solu. sos issohadores imbetze si movent cun passos prus lèbios e lizeros, e cun imbrocadas improvisas de sogu chircant de tènnere fèminas e amigos in su pùblicu.

BESTIMENTA DE SOS MAMUTHONES (MAMUJADA)

CUN ÀRIA ISCURA E TRÀGICA SU MAMUTHONE BESTIT:

- **Sa visera**, una màscara niedda de linna.
- **Su muncadore**, unu mucadore de lana de tibet, chi si prendet a inghèriu a sa cara e carrarzat sa conca.
- **Su bonette**.

- **Sas peddes o mastruca**, chi carrarzent su chitu e sunt fatas cun peddes de berbeghes nieddas.
- **Sa càrriga**, unu muntone de sonazos ligados a pare cun tzintas de pedde, chi pesant pagu prus o mancu 25 kilos.
- **Su belludu**, beste in belludu nieddu.
- **Sos usinzos**, sos tìpicos botes de pedde.

BESTIMENTA DE SOS ISSOHADORES (MAMUJADA)

CUN ÀRIA ISPIBILLA S'ISSOHADORE BESTIT:

- **Sa visera 'e santu**, una màscara de linna bianca.
- **Sa berritta**, una berrita longa in pannu nieddu.
- **Su curittu**, una giacheta de pannu ruju.
- **Sa 'amisa**, camija bianca sentza collete.

- **Su pantalone biancu**, cartzones biancos.
- **S'issallu**, un'issallu ricamadu, ligadu in su chitu.
- **Sas cartzas**, mizas in furesi, chi carrarant sos botes e artziant finas a sos benujos.
- **Sos sonajolos**, una tzinta de pedde cun campaneddas e sonazos minores, posta de traessu in sas palas.
- **Sa soha**, unu cannau de giuncu fatu a tritza dae sos mastros de sa bidda.

BOES E MERDULES (OTZANA)

SAS MÀSCARAS TÌPICAS DE SU CARRASEGARE DE OTZANA SUNT SOS **BOES E MERDULES**. CUN SU NÙMENE “**MERDULES**” SI INDICANT TOTUS SAS MÀSCARAS DE OTZANA.

Su **Merdule** bestit una màscara antropomorfa de òmine; si pensat chi su nùmene apat origine nuràgica, e cherzat nàrrere mere de sos boes.

Sos **Boes** bestint sa màscara de su trau cun decoratziones fatas cun s'iscarpeddu e cun s'orteddu; sa figura de s'antiga divinidad de su trau, est sìmbulu de fortza e est semper presente in sas tziviltades de su Mediterràneu.

Su **Boe** rappresentat sa bèstia chi si reballat a su mere, a s'incumintzu faghet sonare sos sonazos ma a pustis faghet disacatu e burdellu in mesu a sa zente e si truvat a su merdule, chi cun su matzucu e cun sa sogha chircat in carchi manera de lu domare. Siat sos boes e siat sos merdules si bestint cun peddes e lana de berbeghe e in cara giughent màscaras fatas de linna de pirastru: **sas caratzas**. Sos boes giughent a pala unu muntone de sonazos chi ant su nùmene de **sonazas o erru**; sos merdules imbetze non nde giughent.

B'at puru una màscara fèmina, s'ùnica in Saldigna, sa **Filonzana**, chi est una fèmina intristada chi filat sa lana cun su fusu. Su filu de lana chi istringhet in manos rappresentat s'andare de sa vida de ogni persone, de sas cales sa Filonzana nde pòdere detzìdere sa sorte.

SOS THURPOS (OROTEDDI)

SAS MÀSCARAS TÌPICAS DE SU CARRASEGARE DE OROTEDDI SUNT SOS THURPOS. IN SA RAPRESENTATZIONE, SA DIVINIDADE CHI BENIT INVOCADA EST MAIMONE, SU DEUS DE S'ABBA PIOANA.

Sos Thurpos sunt bestidos cun unu gabbanu de furesi nieddu cun su caputzu faladu finas a sos ojos, cartzones e giacheta de belludu, botes e cambales de pedde, un'oturada e una sogha ligada a su chitu. Cun su bortiju brusiadu si tinghent sa cara de nieddu, cosa chi paris a su sonu de sas oturadas nche catzant sos ispiritos malos. **Duos Thurpos avantzant paris acucurrados comente boes**, non faeddant ma istant a corrighinos e iscarcanzadas che sos boes e **benint mantesos dae su Thurpu Voinarzu** chi cun sas brìllias, su puntorzu e sas boghes los ispronat a traballare. Una copia de custos boes tirat un'aradu de linna e sunt sighidos dae su **Thurpu Semenadore** chi sèmenat su trigu leende-lu cun sas manos dae un'isterzu de bortiju, s'upeddu, pro lu imbrocare a sa zente; custu pro augurare fertildade e abbondàntzia pro sos annos chi sighint.

Sighit su **Thurpu Vrailarzu** cun sa casseta de sos atretzos chi ogni tantu si firmat pro ferrare sos boes. Mancari sos Thurpos fatant ruolos diversos, **in sa bestimenta non b'at diferèntzia peruna**: custu pro marcare chi in su traballu de campu, òmines e bèstias fiant una cosa solu, unidos dae unu raportu astrintu **rafiguradu dae sos cannaos chi ligant a pare massajos e boes**.

URTHOS E BUTTUDOS (ONNE)

SAS MÀSCARAS TÌPICAS DE SU CARRASEGARE DE ONNE SUNT SOS URTHOS E BUTTUDOS. IN SAS ESSIDAS ISSORO SOS URTHOS E SOS BUTTUDOS MUSTRANT SA RELATZIONE E SU LIGÀMENE CHI B'EST TRA S'ÒMINE E SA BÈSTIA.

S'Urthu rapresentat sa bèstia chi proat a fuire fatende disacatu e arratulende+si a totue; est bestidu cun peddes de màsciu berbeghinu, e cun sa cara tinta de titieddu.

Custu benit mantesu a tira dae sos Buttudos chi s'aguiant impitende una cadena presa a su chitu e chircant de mantènnere intro de làcana sas iscapadas de sos Urthos.

Sos Buttudos sunt bestidos cun unu gabbanu de furesi nieddu e cun una oturada de sonazos. Finas issos ant sa cara niedda pro more de su titieddu. Custa màscara acumpanzat s'isfilada de su martis de carrasegare in Onne.

SU COMPONIDORI (ARISTANIS)

SA SARTÌGLIA EST UNA GIOSTRA A CADDU CHI SI CURRET IN
ARISTANIS S'URTIMA DOMÌNIGA E S'URTIMU MARTIS DE
CARRASEGARE

Sa die 2 de su mese de frearzu de ogni annu, pro sa festa de sa Candelera, sas autoridades de **su grèmiu de sos massajos** e de **su grèmiu de sos mastros de linna** nùmenant a manera ufitziale su **Componidori** issoro, chi est su beru mere de sa festa, difatis su **tzerimoniale de sa Sartiglia** est cuntzentradu subra a sa figura sua. Sa “vestizione” de su **Componidori** est su primu atu ufitziale de sa die da sa cursa. In sa sede seberada dae su grèmiu si faghet sa tzerimònia prus nòdida de sa Sartiglia; su **cadderi seberadu benit bestidu de Componidori**, pro manu de **sas massajeddas**, **àbiles piseddas bestidas cun su costume antigu de Aristanis**, chi benint **agiuadas dae ateruna fèmina galu prus pràtica**, sa **massaja manna**; su **cadderi benit bestidu cun sos bestires de Componidori**, chi sunt remunidos cun gelosia dae su grèmiu.

A su **cadderi benint fatos bestire sos cartzones de pedde**, sa **camija bianca** e una **giacheta longa de pedde (su coieto)**; in cara li benit posta sa **màscara arcana** chi mustrat a su matessi tempus **siat sinnos de màsciu e siat de fèmina** e in conca li ponent unu velu ricamadu e unu tzilindru. B'at diferèntzias intra a sa bestimenta de su **Cumponidori** de su grèmiu de sos massajos e cussa de su grèmiu de sos mastros de linna . Su **Cumponidori** de su grèmiu de sos massajos bestit una màscara in colore de terra e in sa camija b'at nastros rujos, mentres cussu de su grèmiu de sos mastros de linna bestit una màscara in colore de chera e in sa camija b'at nastros in colore de chelu e rosa.

SU BUNDU (ORANE)

SU BUNDU EST SA MÀSCARA TÌPICA DE SU CARRASEGARE DE ORANE,
ISSA EST SA RAPRESENTATZIONE DE SU MASSAJU IN SU CARRASEGARE.

Su **Bundu** est bestidu cun unu gabbanu mannu, una camija, e sos cartzones de belludu chi carrarant sas ancas e acudint finas a sos cambales de pedde, chi beniant impitados dae sos chi traballaient in campu.

Sa màscara est fata semper in bortiju dae sos mastros de Orane. In mesu a totus sas màscaras iscopertas in Sardigna, est s'ùnica chi benit fata totu in bortiju, **cun corros longos, unu nare mannu e apuntzadu, su pitzu e sos mustatzos**. Sa màscara, at un'espressione indifferente, est colorada de ruju, mentres su pitzu, sos mustatzos e sos corros sunt de colore canu.

Sa màscara de su Bundu incumintzat a essere a isfilare **sa die de sos fogos de Santu Antoni** e a pustis **acumpanzat su carrasegare oranesu**. In sas isfiladas leat in manu unu furcone e musttrat su traballu de sa semenadura, abboighende a boghe manna pro atirare s'atentzione de sa zente.

SU BATTLEDDU (LÙVULA)

SU BATTLEDDU EST SA MÀSCARA TÌPICA DE SU CARRASEGARE DE LÙVULA. SU NÙMENE DE SA MÀSCARA ACUDIT DAE “BÀTILE” CHI IN SARDU CHERET NÀRRERE “**COSA CHI NON BALET**”; E SI BENIT NADU A UNA PERSONE CHERET NÀRRERE “**BONU A NUDDA**”

Su Battileddu est sa vītima de su carrasegare, est bestidu cun peddes nieddas de berbeghe; at sa cara niedda dae su titieddu, cun mantzas rujas chi parent sàmbene; in petorras giughet sos marratzos e in conca at unu mucadore nieddu de fèmina, sosorros de craba e finas una bentre de becu bortada su de intro a fora. In sas petorras remunit finas su chentu puzone, chi est unu cantu de istògomo berbeghinu prenu de sàmbene.

Àteros battileddos acumpanzant sa vītima e sunt bestidos de istratzos; b'at finas battileddos issogadores chi depent tentare e sighire su bestiàmene, mentres àteros battileddos faghent sa parte de sos boes acurrados. Cando su battileddu ruet a terra, calicunu aboigat “**l'ant mortu, Deus meu, l'ant irgorgatu!**” ma li bastat una tatza de binu pro lu torrare a biu. Sos battileddos bestidos de batias pranghent sa vītima de su carrasegare cun sos atitos.

Ogni tantu sas màscaras si ponent in terra totus a inghìriu e giogant a “**pitiga e non rias**”. Si faghent sa cara niedda s'unu cun s'àteru, firmende a sa muda, e su chi riet depet cumbidare a bufare.

SOS MAMUTZONES (SAMUGHEO)

SA MÀSCARA TÌPICA DE SU CARRASEGARE DE SAMUGHEO EST CUSSA DE SOS MAMUTZONES. DE CUSTA MÀSCARA FAGHENT PARTE SU MAMUTZONE, S'URTZU E S' OMADORE.

Su mamutzone est bestidu cun cartzones de frustanu o de belludu nieddu, e cun peddes de craba. Presos a su chitu giughent sas campaneddas e sos trinitos e in sas petorras sos sonazos. Sa cara niedda tinta cun su bortiju brusiadu e giughet unu bonete fatu de bortiju (su casiddu o su moju), imboligadu cun lana de craba e cun sosorros de craba o de baca. Sos sonazos ant sa funtzione de nche mantènnere a tesu sos ispiritos malos.

S'urtzu est sa vìtima de sa rapresentatzione. Est bestidu cun una pedde de becu intrea, cumpleta de concale; in petorras giughet unu sonazu mannu. Suta sa bestimenta cuat una bussica prena de abba e de sàmbene chi benit punta pro nde fàghere falare su lìcuidu a terra.

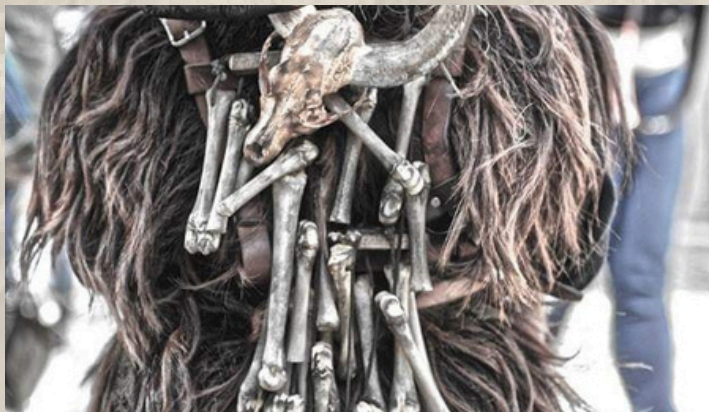
S'omadore est sa figura de su pastore; est bestidu cun unu gabbanu nieddu cun su caputzu chi nde falat finas a su nare. Sa cara est tinta de nieddu dae su titieddu e at in manu una sogha, unu fuste, una cadena e unu puntorzu.

In sa rapresentatzione, s'urtzu benit mantesu dae su chitu dae s'omadore chi est su guardianu suo, e ogni tantu ruet a terra prontu a mòrrere. Sas màscaras de sos mamutzones rapresentant sos sighidores de Dionisio (su deus de sa vegetatzione) e ogni tantu inghìriant s'urtzu e ballant.

SOS CORRIOLOS (NEUNELE)

SAS MÀSCARAS TÌPICAS DE SU CARRASEGARE DE NEUNELE SUNT SOS CORRIOLOS.

Màscaras iscobertas dae pagu gràtzias a una chirca fata subra a documentos de su 1700. **Sos Corriolos** sunt bestidos cun peddes de berbeghe o de craba, e subra a sas palas ant una pedde de eritu; subra de sa conca ponent unu bonete de bortiju cun corros mannos de chervu o de crabolu.

Imbetzes de **sos sonazos**, movent sos **ossos de sas bèstias** ligados s'unu cun s'àteru (comente sos Colonganos de Austis). Su rituale chi s'ghint est interessante e ispantos meda, faghent unu ballu in giru a su fogu cun su ritmu dadu dae unu corru, fatende sonare sa càrriga de sos ossos.

SA MÀSCARA A GATTU E SOS MAIMONES (SARULE)

SAS MÀSCARAS TÌPICAS DE SU CARRASEGARE DE NEUNELE SUNT
SA MÀSCARA A GATTU E SOS MAIMONES

Sa Màschara a Gattu est bestida cun duas gunneddas de su costume (duos oddes) postas a su revessu pro non fàghere bìdere sos ricamos, a manera de non fàghere connòschere sa persone; subra a sa conca giughet una coberta bianca comente sìmbulu de sa nàschida, chi est mantesa firma dae unu ligatzu in tela ruja chi rapresentat su cojuu. A carrarzare sa cara b'at unu velu nieddu comente sìmbulu de sa morte. Podimus agatare finas carchi versione cun una gunnedda solu, semper posta a su revessu, ligada a su tuju e posta in subra a sos cartzones a s'isporta, sos cambales e sos cosinzos.

Su Maimone imbetze est una màscara chi est sìmbulu de su bonu augùriu. In tempus antigu fiat unu pupia manna fata de istratzos chi beniat posta in campu pro nche catzare sos ispiritòs malos e pro augurare una bona annada pro sos pastores. Fiat bestidu cun su capotinu, sos cartzones a s'isporta, sos bo cosinzos e sos cambales. Sa cara est carrarzada dae una màscara particolare fata cun una foza sica de figu morisca (pane de morisca).